

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

Α. ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Επειδή λοιπόν η αρετή είναι δύο ειδών, δηλαδή η διανοητική και η ηθική, η μεν διανοητική κατά κύριο λόγο έχει και την προέλευση και την ανάπτυξή της από τη διδασκαλία, γι' αυτό και έχει ανάγκη από την εμπειρία και το χρόνο, η δε ηθική γεννιέται από τη συνήθεια [ή από τον εθισμό], από όπου πήρε και το όνομα [της] που παρουσιάζει διαφορά μικρή από τη συνήθεια. Από αυτό γίνεται φανερό ότι καμιά από τις ηθικές αρετές δεν υπάρχει μέσα μας εκ φύσεως. Γιατί τίποτε απ' αυτά που υπάρχουν εκ φύσεως δεν μπορεί να συνηθίσει σε κάτι διαφορετικό, όπως για παράδειγμα η πέτρα, που πέφτει προς τα κάτω εκ φύσεως, δεν είναι δυνατόν να συνηθίσει να κινείται προς τα πάνω, ούτε κι αν κάποιος συνηθίσει αυτή ρίχνοντας [την] προς τα πάνω χιλιάδες φορές [κατά λέξη: δέκα χιλιάδες φορές], ούτε η φλόγα [μπορεί να συνηθίσει να κινείται] προς τα κάτω, ούτε τίποτε άλλο από τα πράγματα γεννιούνται από τη φύση τους με μίαν ορισμένη ιδιότητα μπορεί να συνηθίσει σε κάτι διαφορετικό. Οι αρετές επομένως δε γεννιούνται μέσα μας ούτε εκ φύσεως ούτε αντίθετα με τη φύση, αλλά σ' εμάς που έχουμε φύση την ιδιότητα να τις δεχτούμε και που τελειοποιούμαστε με τη συνήθεια.

B1.

Ο Αριστοτέλης, αφού έχει διακρίνει την αρετή σε διανοητική και ηθική, διατυπώνει την άποψη ότι η διανοητική αποκτιέται με τη διδασκαλία, ενώ η ηθική κυρίως με τον εθισμό και δεν υπάρχει εκ φύσεως στον άνθρωπο.

Στο απόσπασμα που μας δίνεται "οὐτ' ἄρα φύσει οὔτε παρὰ φύσιν ... τελειούμενοι δέ διὰ τοῦ ἔθους" ο φιλόσοφος για άλλη μια φορά θεωρεί ότι οι αρετές δεν υπάρχουν στον άνθρωπο εκ φύσεως και ενισχύει τη θέση του, λέγοντας ότι δεν είναι και αντίθετες με τη φύση. Ο άνθρωπος, δηλαδή, έχει τη δυνατότητα να λάβει και να αναπτύξει τις ηθικές αρετές.

Η φύση ενδέχεται να μην τον εφοδίασε με αυτές αυτούσιες, όμως του έδωσε τη δυνατότητα να τις αποκτήσει. Έχει ό,τι χρειάζεται, τη δύναμη της λογικής, ώστε ο ίδιος να γεννήσει και να εξελίξει τις ηθικές αρετές και μ' αυτό τον τρόπο να φτάσει στην τελείωση. Η κατάκτηση των ηθικών αρετών είναι για τον άνθρωπο προσωπικός αγώνας. Ο άνθρωπος, λοιπόν, γίνεται, δεν γεννιέται ενάρετος. Επομένως, δεν χαρίζονται από τη φύση, ούτε κληρονομούνται από τους προγόνους.

Στο σημείο αυτό, γίνεται σαφέστατα λόγος ότι η επίτευξη των παραπάνω οφείλεται στη διαδικασία του εθισμού. Ο άνθρωπος γίνεται ηθικός, μόνο αν συνεχώς επαναλαμβάνει τις ηθικές πράξεις, γιατί έτσι θα σταθεροποιήσει τη συμπεριφορά του.

Η ηθική που προβάλλει στο απόσπασμα η Αντιγόνη δε συμφωνεί με όσα υποστηρίζει ο Αριστοτέλης. Αντίθετα, στα λόγια της αντανakλάται η αρχαϊκή αριστοκρατική αντίληψη για την αρετή, σύμφωνα με την οποία, αρετή μπορούν να έχουν μόνο οι ευγενείς, οι άριστοι και ποτέ οι κοινοί άνθρωποι.

B2.

Ο άνθρωπος κατά τον Αριστοτέλη πρώτα κατέχει και έπειτα εκφράζει με ενέργειες τις φυσικές του ιδιότητες. Επομένως υπάρχει στενή σχέση ανάμεσα στη δύναμη και στην ενέργεια. Ο όρος «**δύναμις**» φαίνεται ότι περικλύει τη σημασία του δυνάμει και τη σημασία της δραστήριας δύναμης, της αρχικής πηγής της δράσης. Είναι η δυνατότητα που έχει ένα πράγμα ή ον να γίνει ή να κάνει κάτι. **Ενέργεια** είναι η ικανότητα καταβολής προσπάθειας, είναι η θέληση να χρησιμοποιούμε όλη τη δύναμη μας, είναι η πραγμάτωση της δυνατότητας που έχει ένα πράγμα ή ον. Ο φιλόσοφος θεωρεί πιο αξιολογη την ενέργεια. Ό,τι δίνεται από τη φύση είναι έξω από τον έλεγχο του ανθρώπου. Αυτό που έχει σημασία, αφότου ο άνθρωπος γεννηθεί, είναι να αποκτήσει την συνήθεια των αρετών που δεν είναι έμφυτες, υπάρχουν όμως ως δυνατότητα (δύναμει) και εκφράζονται ως ενέργεια. Η ενέργεια αυτή σταθεροποιείται και καταλήγει στη βίωση των αρετών. Το συμπεραίνουμε από το κείμενο παρατηρώντας ότι ο συγγραφέας δίνει την ομοιότητα με τη μέθοδο της αναλογίας των τεχνών. Όπως, δηλαδή, ένας τεχνίτης ή καλλιτέχνης γίνεται τεχνίτης ή καλλιτέχνης με την άσκηση, το ίδιο συμβαίνει με τις ηθικές αρετές, όπου κάποιος γίνεται δίκαιος ή σώφρων επαναλαμβάνοντας δίκαιες ή σώφρονες αντίστοιχα πράξεις. Τέλος, ο φιλόσοφος προτάσσει αξιολογικά την ενέργεια συγκριτικά με τη δύναμη, αναφερόμενος στην χρονική σχέση των δύο. Επομένως, η πρώτη προηγείται και η δεύτερη έπεται. Η χρονική αυτή σχέση εκφράζεται με τα επιρρήματα πρότερον - ύστερον (ένέργειες - πρότερον, δυνάμεις - ύστερον).

B3.

Εισαγωγή, σελίδα 140 του σχολικού βιβλίου, «Η σημασία της Ακαδημίας ... η ψυχροσύνθεση του Πλάτωνα».

B4.

φέρεισθαι = φορείο, φόρεμα, διαφορά, φέρελπις

δέξασθαι = δοχείο, δέκτης, αποδοχή, δεκτικός

τελειούμενοις = τέλος, τελικός, επιτέλεση, ατελέσφορος

κομιζόμεθα = κόμιστρα, συγκομιδή, διακομιστής

ιδεῖν = όραση, ενόραση, άποψη, οπτικός, οφθαλμός, διόραση

Γ. ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Και οι Αργείοι τον ίδιο χρόνο, αφού επιτέθηκαν στη χώρα των Φλειασίων και έπεσαν σε ενέδρα, δολοφονήθηκαν (σκοτώθηκαν) από τους Φλειασίους και τους δικούς τους πολιτικούς εξόριστους περίπου ογδόντα. Και οι Αθηναίοι από την Πύλο πήραν πολλά λάφυρα των Λακεδαιμονίων. Και οι Λακεδαιμόνιοι εξαιτίας αυτού του γεγονότος, αφενός χωρίς να παραβιάσουν τις συνθήκες με αυτό τον τρόπο, δεν τους πολέμησαν, αφετέρου διακήρυξαν, αν κάποιος θέλει από αυτούς να λαφυραγωγήσει / ληστέψει τους Αθηναίους. Και οι Κορίνθιοι πολέμησαν εξαιτίας κάποιων προσωπικών διαφορών τους Αθηναίους. Και οι άλλοι Πελοποννήσιοι παρέμειναν αδρανείς. Τέλος, και οι Μήλιοι κυρίευσαν το τμήμα του τείχους των Αθηναίων, το οποίο βρισκόταν στην αγορά, αφού επιτέθηκαν την νύχτα και σκότωσαν άνδρες και αφού

μετέφεραν σιτηρά και όσα απαραίτητα εφόδια μπορούσαν, αφού αναχώρησαν, παρέμεναν αδρανείς.

Γ1α.

είληφέναι, πολέμησον, κηρύξοι, αίρησθε, προσέβαλες

Γ1β.

φυγάδι, πολύ, σπονδήν, τινάς, περιτειχισμάτων

Γ2α.

υπό Φλειασίων: εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός του ποιητικού αιτίου, που αναφέρεται στο ρήμα διεφθάρησαν

δι' αυτό: εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας στο ρήμα ἐπολέμουν

αὐτοῖς: αντικείμενο στο ρήμα ἐπολέμουν

ιδίων: ομοιόπτωτος ονοματικός προσδιορισμός που λειτουργεί ως επιθετικός προσδιορισμός στο διαφορῶν

νυκτός: γενική επιρρηματική του χρόνου στη μετοχή προσβαλόντες

ἀναχωρήσαντες: επιρρηματική χρονική μετοχή, που λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο ρήμα ἤσυχάζον

Γ2β.

Οὗτοι ἔλεγον και τούς ἐκ τῆς Πύλου Ἀθηναίους Λακεδαιμονίων πολλήν λείαν λαβεῖν.

Επιμέλεια: Βλασταράκος Χρήστος, Φιλολόγος
Λαϊνά Στέλλα, Φιλολόγος
Τρουλάκης Μάνος, Φιλολόγος

ΣΧΟΛΙΟ

Τα θέματα ήταν βατά, διατυπωμένα με σαφήνεια και μπορούσε να ανταποκριθεί η πλειοψηφία των μαθητών. Ωστόσο, η επιλογή του έργου «Ηθικά Νικομάχεια» του Αριστοτέλη ίσως θεωρήθηκε μη αναμενόμενο, καθώς εξετάστηκε στις περσινές εξετάσεις του 2008.

Επιπλέον, η πρώτη ερμηνευτική ερώτηση που αφορούσε το διδαγμένο κείμενο απαιτούσε κριτική ικανότητα, αφού ο μαθητής έπρεπε να το συσχετίσει με παράθεμα έργου που είχε διδαχθεί στη Β' Λυκείου. Οι γραμματικές και συντακτικές ερωτήσεις του αγνώστου κειμένου θεωρούνται εύκολες. Μοναδική δυσκολία, ίσως, αντιμετώπισαν οι μαθητές σε κάποια σημεία της μετάφρασης του αγνώστου κειμένου, το οποίο, όμως, σε γενικές γραμμές ήταν βατό, αφού δόθηκε και η μετάφραση τριών λέξεων του κειμένου.